

Μαθητές με τραυλισμό και η αντιμετώπισή τους από το σχολικό περιβάλλον

Ευδοξία Σακελλαροπούλου

Δασκάλα στο 2ο Δημοτικό Σχολείο Ιωαννίνων,
Δρ. Παιδαγωγικών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Προβληματική

Η γλώσσα, η οποία αποτελεί το κατεξοχήν χαρακτηριστικό του ανθρώπου, διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην ανάπτυξη της σκέψης και στη δόμηση της επικοινωνίας (Piaget 1926· Vygotsky 1934· Chomsky 1980· Bandura 1987). Μέσω της γλώσσας, η ατομική σκέψη αφενός μεταφέρεται στους άλλους και αφετέρου η κοινωνική πραγματικότητα μετατρέπεται σε ιδιουσυγκρασιακή σκέψη του απόμου. Η γλώσσα, δηλαδή, επιτρέπει στη σκέψη να είναι συγχρόνως ατομική και κοινωνική. Συνεπώς, κάθε διαταραχή του λόγου και της ομιλίας μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ενγένη εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού και, ειδικότερα, επηρεάζει δυσμενώς το μανθάνειν, τη σχολική του επίδοση και την κοινωνική του συμπεριφορά (Κάκουρος & Μανιαδάκη 2006· Δράκος 2002). Επιπλέον, καθώς οι περισσότερες διαταραχές του λόγου και της ομιλίας είναι καταστάσεις εμφανείς, δηλαδή γίνονται εύκολα αντιληπτές από το ακροατήριο, συχνά προκαλούν ακατάλληλες αντιδράσεις από τον περίγυρο. Αυτό έχει ως συνέπεια να δημιουργούνται στον μαθητή που εμφανίζει τη γλωσσική διαταραχή ιδιαίτερες καταστάσεις ψυχικής επιβάρυνσης και τελικά να εκδηλώνει συμπεριφορές που διακρίνονται από ανασφάλεια και επιθετικότητα. Στο σχολείο, το οποίο αποτελεί τον κατεξοχήν χώρο κοινωνικοποίησης, ο μαθητής καλείται να δείξει τις ικανότητές του, για τις οποίες και αξιολογείται. Όμως η γλωσσική του συμπεριφορά διακρίνεται από τα συμπτώματα της γλωσσικής διαταραχής καθώς και από την περιορισμένη δυνατότητα έκφρασης εξαιτίας του άγχους που τον διακατέχει. Η απαίτηση του σχολείου για συγκεκριμένες επιδόσεις στην ακαδημαϊκή μάθηση μέσω των προφορικών εργασιών, που συνήθως σχεδιάζονται χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες του παιδιού με γλωσσικές διαταραχές, επιδεινώνουν το υφιστάμενο γλωσσικό του επίπεδο και μονιμοποιούν την ήδη επιβαρημένη ψυχολογική του κατάσταση. Καθώς απουσιάζουν συνήθως μέθοδοι και διδακτικές στρατηγικές που να ανταποκρίνονται σε αυτόν το μαθητή –όπως, παρα-

δείγματος χάρη, η εξατομικευμένη διδασκαλία ή προγράμματα για μαθητές με γλωσσικές διαταραχές-, το παιδί νιώθει ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του σχολείου, οπότε αισθάνεται αποστροφή για τη σχολική διαδικασία και την παρεχόμενη γνώση, με αποτέλεσμα μία διαταραχή του λόγου να μετεξελίσσεται σε μία γενικευμένη μαθησιακή διαταραχή. Όπως υποστηρίζεται από πολλούς ερευνητές, τα προβλήματα λόγου και ομιλίας συνδέονται άμεσα με τη σχολική αποτυχία και συνήθως προκαλούν συναισθήματα ντροπής, θλίψης και απογοήτευσης στο παιδί, εμποδίζοντάς το να διαμορφώσει και να διατηρήσει μια θετική εικόνα για τον εαυτό του (Borchert 2000· Burns 1982). Απέναντι, όμως, σε αυτή την κατάσταση ο μαθητής δεν μένει απαθής. Κάθε άτομο, όπως καταδεικνύουν τα ερευνητικά δεδομένα (Hattie 1992· Hoge, Mc Carthy 1984), αξιολογεί τους τομείς στους οποίους παρουσιάζει ελλείψεις ή ανεπάρκεια ως μη σημαντικούς, ώστε να διασφαλίσει τη συνολική εκτίμηση του εαυτού του. Το παιδί, δηλαδή, που παρουσιάζει προβλήματα λόγου και ομιλίας προσπαθεί να προβάλλει θετικές πλευρές του εαυτού του προκειμένου να προστατεύσει την αυτοεκτίμησή του. Στην προσπάθειά του αυτή το σχολείο και ειδικότερα οι συμμαθητές του, ως κοινωνική ομάδα, διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο. Η απρόσκοπτη συμμετοχή του στη σχολική ζωή και στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και η αποδοχή του προβλήματος από τους άλλους αποτελούν θετικές παραμέτρους ενδυνάμωσής του. Στα πλαίσια των προαναφερομένων επιχειρήθηκε στην παρούσα έρευνα να μελετηθεί η παρουσία των μαθητών με τραυλισμό στο σχολείο και να διερευνηθεί η αυτοαντίληψη αυτών των παιδιών όσον αφορά τις σχέσεις που αναπτύσσουν με τους συμμαθητές τους και την εργασιακή-σχολική τους ικανότητα.

Στόχοι της έρευνας ήταν:

- α) να διερευνήσει αν οι μαθητές με τραυλισμό έχουν θετική άποψη για το σχολείο (εκπαιδευτικούς, συμμαθητές),
- β) να εξετάσει κατά πόσο η γλωσσική διαταραχή του τραυλισμού δρα ανασταλτικά ως προς τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή,
- γ) να διερευνήσει δύο από τις παραμέτρους αυτοαντίληψης των μαθητών με τραυλισμό (σχέσεις με τους συνομηλίκους και εργασιακή ικανότητα).

2. Δείγμα

Η έρευνα διενεργήθηκε το διάστημα από 10-2-2006 έως 10-6-2006. Το δείγμα της αποτέλεσαν 276 παιδιά με τραυλισμό που φοιτούσαν στις τρεις τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου και διέμεναν στις περιοχές: Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Κατερίνης, Πρέβεζας, Άρτας, Ηγουμενίτσας, Κέρκυρας και Κεφαλληνίας. Από αυτά το 55,8% είναι αγόρια και το 44,2% κορίτσια. Από το σύνολο των παιδιών αυτών το 22,1% ήταν μαθητές της Δ' τάξης, το 29% μαθητές της Ε' τάξης και το 48,9% μαθητές της ΣΤ' τάξης (Πίνακας 1).

	ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ			
	Δ'	Ε'	Στ'	ΣΥΝΟΛΟ	Δ'	Ε'	Στ'	ΣΥΝΟΛΟ
Αθήνα	17	24	37	78	14	17	36	67
Θεσσαλονίκη	11	18	24	53	9	11	23	43
Κατερίνη	1	2	2	5	0	1	1	2
Ιωάννινα	1	2	0	3	1	0	0	1
Πρέβεζα	0	1	1	2	0	1	0	1
Άρτα	0	1	1	2	1	0	0	1
Ηγουμενίτσα	1	0	1	2	0	0	1	1
Κέρκυρα	3	1	1	5	1	1	2	4
Κεφαλληνία	0	0	4	4	1	0	1	2

Πίνακας 1

3. Μέσα συλλογής ερευνητικού υλικού

Στους μαθητές με τραυλισμό χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο που περιείχε 21 ερωτήσεις κλειστού τύπου, ώστε το ερωτηματολόγιο να συμπληρώνεται γρήγορα. Το ερωτηματολόγιο θεωρήθηκε ως το καταλληλότερο μέσο συλλογής δεδομένων, καθώς τα παιδιά με τραυλισμό δεν αισθάνονται άνετα να μιλούν μπροστά σε αγνώστους. Ως κύριο όργανο μέτρησης της αυτοαντίληψης χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Αυτοαντίληψης Harter 1988 (βλ. και Μακρή-Μπότσαρη 1997). Εξαιτίας της δυσκολίας να διαγνωστούν τα παιδιά με τραυλισμό στα σχολεία, τα υποκείμενα εντοπίστηκαν μέσω ιατροπαιδαγωγικών υπηρεσιών, Κέντρων Ψυχικής Υγείας και λογοθεραπευτικών δομών, που είχαν αναλάβει τη διάγνωση και αποκατάσταση της γλωσσικής διαταραχής. Η συλλογή των ερωτηματολογίων ήταν ανώνυμη και προαιρετική.

4. Αποτελέσματα

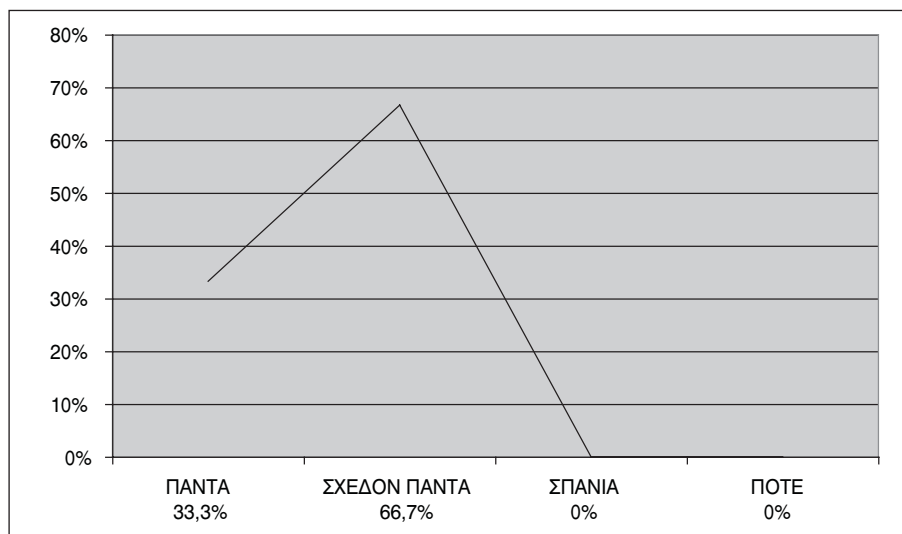
Η έρευνα αρχικά εξέτασε τις απόψεις των παιδιών με τραυλισμό απέναντι στο σχολείο. Το 66,7% των υποκειμένων παρατηρούν ότι τους αρέσει πάντα να πηγαίνουν στο σχολείο και το 33,3% απάντησαν ότι μερικές φορές δεν θέλουν να πάνε σχολείο. Από τα υποκείμενα κανένα δεν δήλωσε ότι δεν θα επιθυμούσε καθόλου τη φοίτησή του στο σχολείο. Παράλληλα, στο ερώτημα εάν τα παιδιά με τραυλισμό χαίρονται όταν συναντούν τους συμμαθητές τους, το 55,6% απάντησαν ότι χαίρονται πάντα. Το 44,4% απάντησαν ότι χαίρονται μόνο μερικές φορές, ενώ κανένα από τα υποκείμενα δεν επέλεξε την απάντηση «ποτέ».

Ανάλογες είναι και οι απαντήσεις των ερωτηθέντων παιδιών σχετικά με το εάν χαιρετούν τους συμμαθητές τους όταν τους συναντούν. Το 33,3% των υποκειμένων απάντησαν ότι τους χαιρετούν πάντα και το 66,7% μερικές φορές.

Από τις απαντήσεις στα προαναφερόμενα ερωτήματα διαπιστώνεται ότι τα παιδιά με τραυλισμό έχουν θετική άποψη τόσο για τη φοίτησή τους στο σχολείο όσο και για τους συμμαθητές τους.

Στη συνέχεια, επιχειρήθηκε να εντοπιστούν οι αντιδράσεις των συμμαθητών απέναντι στα παιδιά με τραυλισμό. Σε ερώτηση σχετικά με το πώς βιώνουν τις συναντήσεις τους με τους συμμαθητές, το 55,6% των υποκειμένων δήλωσαν ότι όλοι οι συμμαθητές τους χαιρετούν όταν τους συναντούν. Το 22,2% απάντησαν ότι οι περισσότεροι από τους συμμαθητές τους χαιρετούν, το 22,2% απάντησαν ότι τους χαιρετούν μόνο λίγοι από τους συμμαθητές τους, ενώ κανένα από τα υποκείμενα δεν εξέφρασε την άποψη ότι δεν το χαιρετούν.

Επίσης, στο ερώτημα κατά πόσο θέλουν οι συμμαθητές τους να παίζουν μαζί, το 33,3% του δείγματος απάντησαν «πάντα» και το 66,7% «σχεδόν πάντα». «Σπάνια» ή «ποτέ» δεν απάντησε κανένα από τα ερωτηθέντα παιδιά (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1

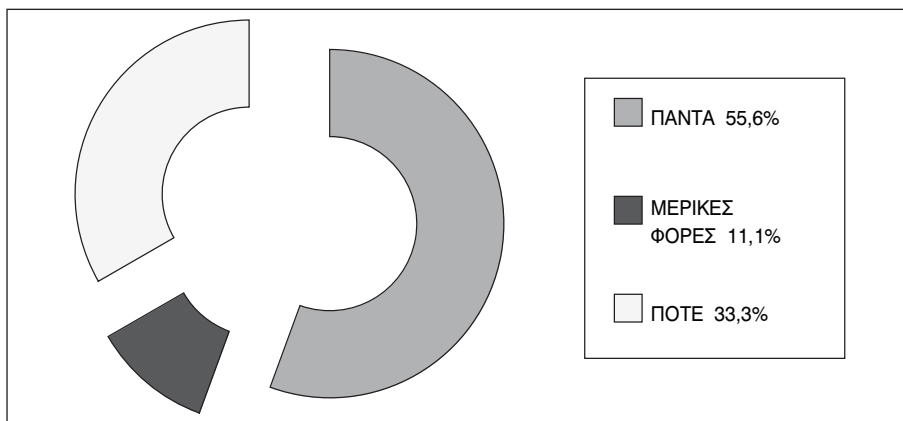
Στα γενικότερα ερωτήματα σχετικά με το εάν τα παιδιά με τραυλισμό συμπαθούν τους συμμαθητές τους και εάν επιθυμούν να παίζουν μαζί, τα υποκείμενα έδωσαν τις παρακάτω απαντήσεις: Το 77,8% απάντησαν ότι συμπαθούν όλους τους

συμμαθητές, το 22,2% απάντησαν ότι συμπαθούν τους περισσότερους από τους συμμαθητές και κανείς δεν απάντησε ότι συμπαθεί μόνο μερικούς ή κανένα.

Ακόμη, το 44,4% των υποκειμένων απάντησαν ότι πάντα θέλουν να παίζουν με τους συμμαθητές τους και το 55,6% απάντησαν «σχεδόν πάντα». Κανένα παιδί δεν δήλωσε ότι δεν θέλει να παίζει με κάποιον από τους συμμαθητές του.

Στη συνέχεια, διερευνήθηκε η συμμετοχή των παιδιών με τραυλισμό στη σχολική ζωή. Το 55,6% του δείγματος απάντησαν ότι θέλουν πάντα να συμμετέχουν στις γιορτές του σχολείου, να απαγγέλλουν ποιήματα ή να λαμβάνουν μέρος σε σκετς. Το 11,1% απάντησαν ότι μόνο μερικές φορές θέλουν να συμμετάσχουν σε σχολικές δραστηριότητες, ενώ το 33,3% απάντησαν ότι δεν θα ήθελαν να λαμβάνουν μέρος σε αυτές τις εκδηλώσεις (Διάγραμμα 2).

Από τα υποκείμενα που απάντησαν ότι δεν επιθυμούν να συμμετέχουν στις σχολικές δράσεις, το 97,3% αποδίδουν αυτή τους την άρνηση στη γλωσσική διαταραχή που παρουσιάζουν (για παράδειγμα, φοβούνται μήπως τους κοροϊδέψουν οι συμμαθητές τους ή “δεν τα πουν καλά” κ.λπ.).

Διάγραμμα 2

Όσον αφορά τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντί τους, το 33,3% των μαθητών με τραυλισμό παρατήρησαν ότι πάντα ο εκπαιδευτικός τους αναθέτει ρόλους ή τους παροτρύνει να συμμετάσχουν στις σχολικές δραστηριότητες. Παρόμοιο ήταν και το ποσοστό του δείγματος (33,3%) που επισήμαναν ότι κάτι τέτοιο γίνεται μόνο μερικές φορές, ενώ το 33,3% των υποκειμένων απάντησαν ότι οι εκπαιδευτικοί τους δεν τους αναθέτουν ποτέ ρόλους.

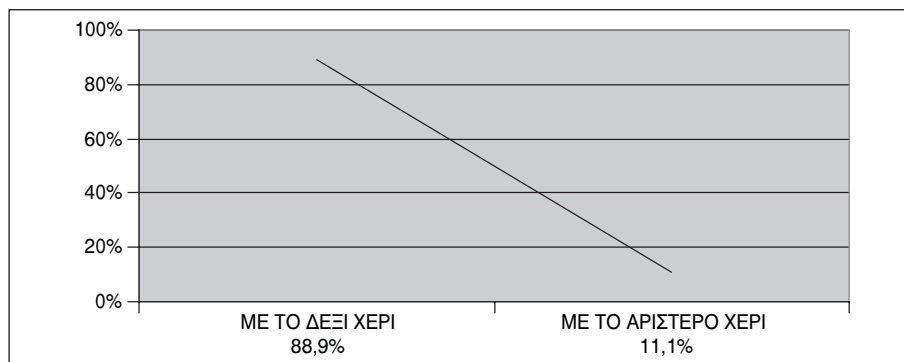
Ακόμη, ρωτήθηκαν οι μαθητές με τραυλισμό εάν σηκώνουν το χέρι τους για να απαντήσουν στις ερωτήσεις που θέτουν οι εκπαιδευτικοί. Το 50% απάντησαν «πάντα» και το 50% «μόνο μερικές φορές». Από τα παιδιά με τραυλισμό που διαστάζουν να απαντούν στις ερωτήσεις των εκπαιδευτικών, το 78,4% είναι μαθητές της Δ' τάξης.

Επιπλέον, ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να απαντήσουν γιατί δεν σηκώνουν το χέρι τους να απαντήσουν, ενώ γνωρίζουν την απάντηση. Το 100% του δείγματος απάντησαν ότι φοβούνται μήπως “δεν μιλούν σωστά”.

Οι απαντήσεις του δείγματος όσον αφορά την επιλογή τους είτε να συμμετέχουν στις σχολικές δραστηριότητες είτε να μην απαντούν, ενώ γνωρίζουν την απάντηση, επιβεβαιώνουν τη θέση ότι κάθε άτομο επιθυμεί να προβάλλει στους άλλους τις θετικές όψεις του εαυτού του.

Επιπλέον, ρωτήθηκαν τα υποκειμένα εάν καλούνται από τους εκπαιδευτικούς τους να διορθώσουν την ομιλία τους. Το 11,1% των υποκειμένων απάντησαν ότι οι εκπαιδευτικοί τους πιέζουν συνεχώς να μιλούν καλύτερα, το 11,1% ότι έχουν δεχτεί αυτή την πίεση μερικές φορές, ενώ το 77,8% των ερωτηθέντων παιδιών απάντησαν ότι ποτέ δεν πιέστηκαν στο σχολείο να διορθώσουν την ομιλία τους.

Επίσης, στο ερώτημα με ποιο χέρι γράφουν οι ερωτηθέντες μαθητές με τραυλισμό, σε ποσοστό 88,9% απάντησαν «με το δεξί χέρι», ενώ το 11,1% «με το αριστερό χέρι» (Διάγραμμα 3). Από τα υποκειμένα που γράφουν με το δεξί χέρι το 22,2% δήλωσαν ότι τους επιβλήθηκε να χρησιμοποιούν το δεξί χέρι για τη γραφή, ενώ το 77,8% απάντησαν ότι δεν δέχτηκαν καμία πίεση.

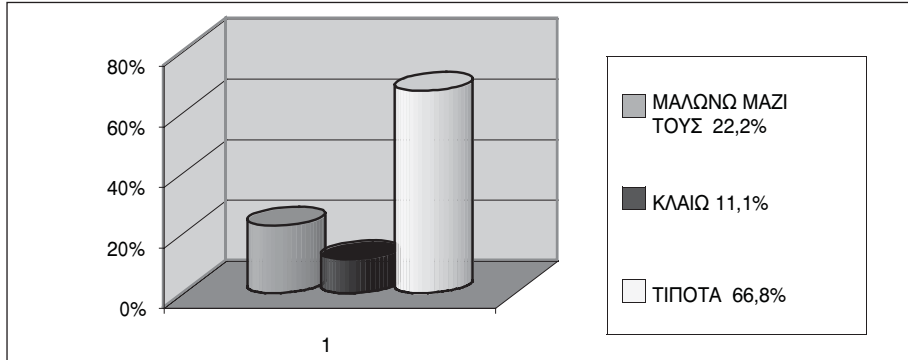

Διάγραμμα 3

Οι ερωτηθέντες έπρεπε να απαντήσουν εάν οι συμμαθητές τους τους συμπεριφέρονται άσχημα όταν αυτοί μιλούν. Το 55,6% του δείγματος απάντησαν ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει σπάνια, το 33,3% των υποκειμένων παρατήρησαν ότι ποτέ δεν έχουν δεχτεί τέτοια συμπεριφορά και το 11,1% σημείωσαν ότι σχεδόν πάντα οι συμμαθητές τους δεν τους αντιμετωπίζουν σωστά.

Στο ερώτημα τι αισθάνονται τα παιδιά με τραυλισμό όταν οι συμμαθητές τους τους συμπεριφέρονται άσχημα ενώ μιλούν, το 33,3% απάντησαν ότι αδιαφορούν. Το 55,6% απάντησαν ότι στενοχωριούνται και το 11,1% δήλωσαν ότι θυμώνουν. Όσον αφορά τις αντιδράσεις των υποκειμένων απέναντι σε αυτές τις

άσχημες συμπεριφορές, το 22,2% του δείγματος απάντησαν ότι μαλώνουν μαζί τους, το 11,1% ότι κλαίνει και το 66,8% δήλωσαν ότι δεν αντιδρούν καθόλου (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4

Χαρακτηριστικό είναι ότι από τα υποκείμενα που δήλωσαν ότι κλαίνει για να αντιμετωπίσουν αυτές τις συμπεριφορές το 97,6% ήταν μαθητές της Δ' τάξης. Δηλαδή, όσο μεγαλύτερα είναι τα παιδιά με τραυλισμό, τόσο πιο ενεργά αντιμετωπίζουν τη γλωσσική τους κατάσταση, οπότε και διασφαλίζουν την αυτοεικόνα τους.

5. Συζήτηση των αποτελεσμάτων - Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι οι μαθητές που εμφανίζουν τραυλισμό έχουν θετική στάση απέναντι στο σχολείο. Αν και η στάση ενός μικρού ποσοστού από τους συμμαθητές προς αυτά τα παιδιά είναι αρνητική, εντούτοις τα υποκείμενα δεν τρέφουν αρνητικά αισθήματα για τους συνομηλίκους τους. Αυτό αποτελεί δηλωτικό σημείο του υψηλού βαθμού αυτοαντίληψης (βλ. Κλίμακα Αυτοαντίληψης Harter, 1988) των παιδιών με τραυλισμό. Εξάλλου, οι καλύτεροί τους φίλοι, όπως επισημαίνει το δείγμα, προέρχονται από το χώρο του σχολείου.

Επίσης, χρειάζεται να σχολιαστεί ότι τα υποκείμενα επιθυμούν να συμμετέχουν στις σχολικές δραστηριότητες, γεγονός που αφενός επιβεβαιώνει την κοινωνικοποίησή τους και αφετέρου αναδεικνύει ότι τα υποκείμενα δεν αποδίδουν ιδιαίτερη αξία στην προβληματική γλωσσική τους κατάσταση. Το εύρημα αυτό συμφωνεί σε γενικές γραμμές με τα αποτελέσματα άλλων μελετών που έχουν διεξαχθεί στο διεθνή χώρο (βλ. και Wilken 2002· Borchert 2000). Αναφορικά με τις συμπεριφορές που εκδηλώνουν οι μαθητές που δεν τραυλίζουν, διαπιστώνεται ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό αντιδρά ακατάλληλα. Απέναντι σε αυτή τη συμπεριφορά μόνο δύο στα δέκα από τα παιδιά που τραυλίζουν αντιδρούν βίαια.

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς τους, τα παιδιά με τραυλισμό έχουν θετικά συναισθήματα γι' αυτούς, αν και ένα στα δέκα από τα παιδιά δηλώνουν ότι έχουν δεχτεί πίεση προκειμένου να διορθώσουν την ομιλία τους, καθώς και ένα στα τρία επισημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός δεν του αναθέτει ρόλους στις σχολικές εκδηλώσεις. Αποτελεί, όμως, ενθαρρυντικό δεδομένο, όσο αφορά τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τον τραυλισμό, το γεγονός ότι το ποσοστό των εκπαιδευτικών που πιέζουν τα παιδιά να διορθώσουν την ομιλία τους είναι μικρό, αν και θα έπρεπε να έχει εκλείψει.

Ένας στους τρεις μαθητές με συμπτώματα τραυλισμού δεν θέλει να συμμετέχει σε εκδηλώσεις που απαιτούν να μιλήσει μπροστά σε πολυπληθή ακροατήρια, ενώ ένας στους τρεις δηλώνει ότι ποτέ ο εκπαιδευτικός δεν του αναθέτει κάτι τέτοιο.

Στις ερωτήσεις που απευθύνει ο εκπαιδευτικός προς τους μαθητές οι μισοί από αυτούς που παρουσιάζουν τραυλισμό δεν προθυμοποιούνται πάντα να απαντήσουν, αν και γνωρίζουν την απάντηση, επειδή, όπως ισχυρίζονται, δεν τους αρέσει να μιλούν μπροστά στους συμμαθητές τους. Η συμπεριφορά αυτή είναι αναμενόμενη, καθώς εκδηλώνεται κυρίως από μαθητές μικρότερης ηλικίας. Οι μαθητές με τραυλισμό ηλικίας 9-10 ετών συχνά φαίνεται να μην μπορούν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους απέναντι στην αρνητική συμπεριφορά των συμμαθητών τους που σχετίζεται με το γλωσσικό τους πρόβλημα. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα αρνητικά συναισθήματα που τους δημιουργούνται δεν τα εξωτερικεύουν (βλ και Grimm 1998).

Το μεγαλύτερο ποσοστό από τα υποκείμενα ήταν δεξιόχειρες, αν και από αυτούς οι δύο στους δέκα δήλωσαν ότι πιέστηκαν, ώστε να μάθουν “να γράφουν με το δεξί χέρι”. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι αυτή η πίεση που ασκείται από το περιβάλλον προς τους αριστερόχειρες μαθητές πρέπει να σταματήσει.

Συμπερασματικά:

Με βάση τους στόχους της παρούσας έρευνας διαπιστώθηκαν τα εξής:

α) Οι περισσότεροι από τους μαθητές με τραυλισμό έχουν θετική άποψη για το σχολείο. Βέβαια, χρειάζεται να ληφθούν περαιτέρω μέτρα από την εκπαιδευτική κοινότητα, τα οποία θα εξασφαλίσουν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την απρόσκοπτη φοίτησή τους και την αποδοχή τους από το σχολικό περιβάλλον. Ως τέτοια παιδαγωγικά μέτρα μπορούν να αναφερθούν: η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη σχετική θεματική, η αξιοποίηση κατάλληλων διδακτικών στρατηγικών και εναλλακτικών μεθόδων αξιολόγησης (ιδιαίτερα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση), που δεν θα επικεντρώνονται αποκλειστικά στον προφορικό λόγο, η από κοινού συμμετοχή όλων των μαθητών σε προγράμματα κατανόησης και αποδοχής του διαφορετικού, η έγκυρη ενημέρωση των γονέων.

β) Η γλωσσική διαταραχή του τραυλισμού, αν και σε κάποιες περιπτώσεις παρεμποδίζει τον μαθητή που την παρουσιάζει να συμμετέχει στις δραστηριότητες

του σχολείου, δεν αναστέλλει την επιθυμία του παιδιού για πλήρη συμμετοχή στα σχολικά δρώμενα. Η δραστηριοποίησή του αυτή συντελεί, ώστε να διαμορφώνει μία θετική αυτοαντίληψη όσον αφορά τη σχολική του ικανότητα.

γ) Η διερεύνηση των παραμέτρων αυτοαντίληψης (σχέσεις με τους συνομηλίκους και εργασιακή ικανότητα) έδειξε ότι οι μαθητές με τραυλισμό, κυρίως οι μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας, έχουν υψηλό βαθμό αυτοεκτίμησης, γεγονός που τους επιτρέπει να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις όποιες κοινωνικές δυσκολίες δημιουργεί η γλωσσική διαταραχή.

Βιβλιογραφία

- Bandura, A. (1986): *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ Prentice-Hall.
- Borchert, J. (2000): *Handbuch der Sonderpaedagogischen Psychologie*. Goettingen, Hogrefe.
- Burns, R. (1982): *Self-concept development and education*. London: Holt, Rinehart & Winston.
- Chomsky, N. (1986): *Knowledge of language: Its nature origins and use*. New York, Praeger.
- Δράκος, Γ. (2002): *Ειδική Παιδαγωγική των Προβλημάτων Λόγου και Ομιλίας*. Αθήνα, Ατραπός.
- Grimm, R. (1998): *Heilen und Erziehen*. Luzern.
- Harter, S. (1988): *Manual of the Self-Perception Profile for Adolescents*. Denver CO: University of Denver Press.
- Hoge, D.R. - Mc Carthy, J. D. (1984): Influence of individual and group identity salience in the global self-esteem of youth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 403-414
- Κάκουρος, Ε. - Μανιαδάκη, Κ. (2006): *Τραυλισμός*. Αθήνα, Τυπωθήτω.
- Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (1997): Αναπτυξιακές διαφορές της αυτοαντίληψης. Ανακοίνωση στο 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας, Αθήνα.
- Piaget, J. (1926): *The language and thought of the child*. New York, Meridian Books.
- Vygotsky, L. S. (1934/1987): *Thinking and speech*. In: *The collected works of L.S. Vygotsky*. Vol. 1 (N. Minick, Trans), New York, Plenum Press.
- Wilken, E. (2002): *Unterstuetze Kommunikation*. Stuttgart, Kohlhammer.